Dunja Popivoda,
advokat u Novom Sadu

ACTIONES LIBERAE IN CAUSA*

UVOD

Dugo vremena u prošlosti problemu alkoholizma se nije poklanjala pažnja, smatralo se da je to stvar pojedinca, odnosno da je upotreba alkohola čisto privatna stvar. Međutim, previdelo se šta znači pijanstvo pojedinca za njegovu okolinu i potomstvo, kolika je veza pijanstva i kriminaliteta, siromaštva i drugih socijalnih nevolja. Vremenom se došlo do zaključka da alkoholizam nije bolest pojedinca već naroda, pa je tako problem alkoholizma shvaćen kao ozbiljan i važan naučni problem i praktični zadatak sa kojim svako društvo treba da se izbori.

Alkoholizam je danas na sve strane rasprostranjeniji, pojavljuje se u sve gorim i strašnijim oblicima, postaje sve opasniji, obuhvata sve slojeve društava i kao takav nanosi ogromnu štetu svakom pojedincu, društvu, narodu, generalno svakoj zajednici i svim aspektima života.

Na primeru alkohola najčešće se analizira primena instituta *actiones liberae in causa*.

ISTORIJAT INSTITUTA *ACTIONES LIBERAE IN CAUSA*

Ljudsko društvo je veoma rano osetilo štetne posledice uticaja alkohola, prvenstveno u oblasti kriminaliteta i u toj oblasti je preduzelo prve reakcije.

* Rad primljen: 05. 06. 2011.

Stvaranje ovog instituta se kroz istoriju odvijalo postepeno kroz antičko, feudalno, buržoasko, socijalističko pravo.

Hamurabijev zakonik ne predviđa nijednu odredbu kojom bi se kažnjavalo pijanstvo ili krivično delo učinjeno usled opijanja. Značajna je činjenica da se u tom periodu uočila veza između alkohola i kriminaliteta te da se mora voditi organizovana borba od strane države u obliku krivičnopravne represije protiv delikvenata alkoholičara. U rimskom pravu u nekim tekstovima Digesta, pijano stanje kod krivičnih dela smatralo se olakšavajućom okolnošću. Prema Justinijanu, isto rešenje bilo je u vreme cara Hadrijana kod nekih vojnih delikata. Aristotel je smatrao da kod svakog delikta učinjenog usled pijanstva treba počinioaca dvostruko kazniti: za pijanstvo i za sam delikt¹.

Starija zakonodavstva su, shodno navedenom, u pogledu zloupotrebe alkohola zauzimala oprečna stanovišta. S jedne strane, alkoholičar nema razuma i učinjeno delo nije kažnjivo, sa druge strane, treba ga dvostruko kazniti, za pijanstvo i za krivično delo².

Međutim, nisu svi kroz istoriju blagonaklono gledali na problem alkoholizma. U feudalnom pravu, ovaj problem imao je religijski prizvuk. U kanonskom pravu pijanstvo je samo po sebi bilo kažnjivo, međutim, ako je bilo potpuno onda je isključivalo uračunljivost. Prema Tomi Akvinskom, pijanstvo je smatrano smrtnim grehom jer čoveka bez nužde čini nesposobnim. Savinji je u potpunosti bio protiv kažnjavanja za *actiones liberae in causa* u pruskom, bavarskom i saksonskom krivičnom zakonodavstvu³.

U Srbiji, *Dušanov zakonik* takođe sadrži stroge norme o kažnjavanju pijanica ili bolje rečeno radikalno lečenje pijanica shodno tadašnjem vremenu: „Pijanica otkuda grede i zarve koga ili poseče ili okrvavi a ne dosmrta, takovomu pijanici da mu se oko izme i ruka odseče. Ašte li pijan zadere ili kapuč skinu ili inu sramotu učini a ne okrvavi, da ga biju 100 stapi i da se vre u tamnicu, i po tom da se izvede iz tamnice i da se bije i pusti.”⁴

Institucionalna izgradnja *actiones liberae in causa* dolazi tek sa buržoaskim kodifikacijama, a početkom XX veka institut dobija svoju naučnu i zakonsku afirmaciju. Što se tiče kaznene politike tokom dvadesetog veka u evropskim zemljama, rešenja su različita. U Rusiji se pijanstvo kao delikt nije uzimalo u obzir izuzev kod bogoslužjenja i vredanja vlasti. U pogledu uračunljivosti učinioca, rusko buržoasko pravo poznavalo je samo umišljajne *actiones liberae in causa* te se pijanstvo tretiralo kao otežavajuća okolnost. U Hrvatskoj je pijan čovek smatran neuračunljivim od onog trenutka kada sasvim

¹ Dr Milan Kostić: *Alkohol, kriminalitet i pravo*, Beograd, 1914.

² Dr Mitar Kokolj: *Actiones liberae in causa – Krivična odgovornost privremeno neuračunljivih lica*, Mostar, 1981.

³ Dr Milan Kostić: *Alkohol, kriminalitet i pravo*, Beograd, 1914.

⁴ Dr Milan Kostić: *Alkohol, kriminalitet i pravo*, Beograd, 1914.

izgubi moć rasuđivanja... Međutim, u socijalističkim zemljama nije došlo do institucionalne izgradnje ovog instituta, bez obzira na vrlo strog stav o delikventima koji sami sebe dovedu u opijeno stanje u kom izvrše delikt, a znali su i bili su dužni da znaju da će taj delikt učiniti.

ACTIONES LIBERAE IN CAUSA **U ZAKONODAVSTVU JUGOSLOVENSKIH ZEMALJA**

U Srbiji je 1860. godine donet Srpski kazneni zakon koji obuhvata materiju odgovornosti privremeno neuračunljivih lica, mada ne direktno: "Ni zločina ni prestupa nema onda, ako je onaj koji je kakvo delo učinio bio lud ili je inače slobodna volja kod njega isključena bila." Ovom opštom formulacijom o neuračunljivosti određivao se krivičnopravni značaj zloupotrebe alkohola.

Krivični zakonik za Kraljevinu Crnu Goru iz 1906. godine, poput Srpskog kaznenog zakona iz 1860. godine, takođe ne poseduje posebnu odredbu za pijanstvo niti dela učinjena u pijanom stanju.

Na teritoriji Vojvodine, koja je bila u sastavu tadašnje Austro-Ugarske, primenjivao se Krivični zakon o zločinima i prestupima koji ne sadrži posebnu odredbu o pijanstvu, već to pitanje rešava opštom odredbom o uračunljivosti⁵.

Na teritoriji Bosne i Hercegovine 1879. godine donet je Kazneni zakon o zločinstvima i prestupcima pod uticajem austrijskog kaznenog zakona i ovu materiju reguliše detaljnije u odnosu na ostale zemlje u okruženju (Srbiju, Crnu Goru itd.). Zakon kao razlog koji isključuje zločin i prestup navodi i pijanstvo. Međutim, samo pijanstvo je postojalo kao prestup i kažnjavalo se zatvorom od 1 do 3 meseca.

Projekat srpskog kaznenog zakonika iz 1910. godine ne sadrži posebne odredbe o pijanstvu, već ono predstavlja osnov isključenja krivično-pravne odgovornosti, ako je pijanstvo uzrokovalo duševno rastrojstvo kod pojedinca.

Projekat Kaznenog zakonika iz 1922. godine ne menja postavku o odgovornosti za krivična dela učinjena zloupotrebom alkohola u odnosu na projekat iz 1910. godine.

Krivični zakonik Kraljevine Jugoslavije 1929. godine nije sadržavao odredbe o institutu *actiones liberae in causa*. Određivao je samostalno delo opijanja, kao i osnove isključenja krivične odgovornosti i ublažavanja kazne.

Važan momenat u izgradnji našeg krivičnog zakonodavstva predstavljalo je donošenje *Krivičnog zakonika – Opšteg dela od 04. 12. 1947. godine*. Tada

⁵ Dr Mitar Kokolj: *Actiones liberae in causa – Krivična odgovornost privremeno neuračunljivih lica*, Mostar, 1981.

je prvi put zakonski predviđen institut *actiones liberae in causa*. Očigledno je da su elementi starog buržoaskog prava sadržani u ovom zakoniku s obzirom da su se buržoaska pravila primenjivala na osnovu Zakona o nevažnosti pravnih propisa donetih pre 06. aprila 1941. godine i za vreme neprijateljske okupacije. Naša zemlja je bila opterećena sistemom opšte eksploatacije, nedovoljnim kulturnim i ekonomskim razvojem stanovništva pa je bila veoma podložna alkoholizmu i njegovim posledicama. Shodno tome, uvođenje instituta *actiones liberae in causa* je važan korak napred.

Da bi postojao ovaj institut potrebno je da se izvršilac samostalno, svojom voljom, stavi u stanje privremene neuračunljivosti u nameri da u takvom stanju izvrši krivično delo. Krivičnim zakonom iz 1951. godine proširena je krivična odgovornost kod *actiones liberae in causa*, počinitelj je krivično odgovoran ne samo onda kada postoji namera već i onda kada je bio svestan ili mogao biti svestan mogućnosti da će u takvom stanju izvršiti krivično delo.

Krivični zakon iz 1976. institut *actiones liberae in causa* uređuje na sledeći način – kod učinoca treba da postoji umišljaj ili nehat, što znači da u stanju uračunljivosti treba da predvidi da će u neuračunljivom stanju izvršiti delo.

POJAM INSTITUTA *ACTIONES LIBERAE IN CAUSA*

Pojam *actiones liberae in causa* rezultat je razvoja nauke krivičnog prava, posebno učenja klasične škole. Karakteristično je da uzrok krivičnog dela treba tražiti u vremenu kada je učinilac bio potpuno uračunljiv; *da je umišljajno ili nehatno dozvolio da alkoholisanost odigra ulogu sredstva izvršenja krivičnog dela*. Pomoću ovog instituta dolazi se u situaciju da se učinilac kažnjava za krivično delo učinjeno u alkoholisanom stanju u koje se sam doveo iako je bio svestan, bio dužan ili mogao biti svestan da u takvom stanju može učiniti krivično delo.

Samo postojanje *actio liberae in causa* ima preventivnu svrhu, a takođe treba da utiče na razvijanje društvenog morala i discipline. Ujedno, ima velik značaj sa etičke strane jer vaspitno utiče na sve one koji se opiju i koji bi se u slučaju nepostojanja ovog instituta još i nadali da neće odgovarati zbog neuračunljivosti kao rezultata pijanog stanja.

Ipak, primena ovog instituta je predmet brojnih rasprava i polemika. Činjenica da Sud u konkretnom slučaju mora utvrditi psihički odnos učinioca prema krivičnopravnoj posledici, i to u vreme koje je prethodilo stanju neuračunljivosti, predstavlja teškoću u praksi.

I. Izvršenje krivičnog dela kod *actiones liberae in causa*

Teorija i praksa su saglasne da postoje umišljajne i nehatne *actiones liberae in causa*, između kojih, naravno, postoje značajne razlike, prevashodno u pogledu vinosti. Za umišljajno izvršenje kod *actiones liberae in causa* potrebno je postojanje sledećih stadijuma⁶:

1. Donošenje odluke da se izvrši krivično delo ili planiranje izvršenja.
2. Dovođenje samog sebe u stanje privremene neuračunljivosti.
3. Izvršenje krivičnog dela u tom stanju.

Prvi stadijum postoji samo kod umišljajnih *actiones liberae in causa*, dok se druga dva primenjuju i kod umišljajnih i kod nehatnih *actiones liberae in causa*.

Ako učinilac želi da izvrši neko krivično delo, pre nego što pređe na izvršenje, može preduzeti pripremne radnje, koje mu omogućavaju ili olakšavaju izvršenje dela. Postojanje pripremnih radnji ukazuje na postojanje umišljaja a što je, u slučaju realizacije pripremne radnje, značajno za utvrđivanje krivične odgovornosti. Treba napomenuti da samo stvaranje odluke o izvršenju krivičnog dela može da se prihvati kao pripremna radnja za koju se ne odgovara. Međutim, radnja stavljanja u neuračunljivo stanje ne može biti pripremna radnja!

Radnja stavljanja u neuračunljivo stanje zajedno sa radnjom izvršenja predstavlja obeležje krivičnog dela. Određivanje radnje izvršenja kod *actiones liberae in causa* je specifično zato što postoje dve radnje, jedna koja je preduzeta u uračunljivom stanju, a druga u neuračunljivom stanju. Radnja preduzeta u uračunljivom stanju (stavljanje u stanje privremene neuračunljivosti), koja podrazumeva i razmišljanje o posledici, predstavlja uzrok nastupanja druge radnje i posledice. Znači, između radnje u uračunljivom stanju i radnje i neuračunljivom stanju postoji uzročna veza, tako da se prva radnja javlja kao uzrok druge radnje i posledice. Ukoliko ova uzročna veza ne postoji, onda ne postoji ni *actiones liberae in causa*.

Radnja koju učinilac vrši u uračunljivom stanju je najčešće radnja činenja, dovođenje u stanje privremene duševne poremećenosti. Pritom, da bi postojao slučaj da neuračunljivost ne isključuje krivičnu odgovornost, potrebno je da radnja dovođenja u neuračunljivo stanje bude voljna. Učinilac može od strane drugog lica biti doveden u stanje privremene neuračunljivosti, zatim ukoliko je konzumirao alkohol pod prinudom odnosno prisilom, ukoliko

⁶ Dr Mitar Kokolj: *Actiones liberae in causa – Krivična odgovornost privremeno neuračunljivih lica*, 1981. Mostar.

postoji viša sila... sve su to slučajevi u kojima nema mesta primeni instituta *actiones liberae in causa*. Najčešće se pojedinac u neuračunljivo stanje dovodi uživanjem alkohola ili opojnih droga svesno i voljno, i zato većina teoretičara nastupele posledice pripisuje krivici izvršioca.

Treći stadijum kod *actiones liberae in causa* je preduzimanje radnje izvršenja krivičnog dela u neuračunljivom stanju i prouzrokovanje posledice.

II. Sredstva i načini izvršenja krivičnog dela kod *actiones liberae in causa*

Sredstva i načini kojima se učinilac može dovesti u stanje privremene neuračunljivosti su različiti. Najčešće su to alkohol i droge, ali tu su još i upotreba lekova, san, bolest, afekat, hipnoza.

Alkohol je jedno od sredstava kojim se učinilac dovodi u stanje privremene neuračunljivosti, on se pojavljuje kao kriminogeni faktor i utiče na porast kriminaliteta.

Što se tiče droga, njihova povećana upotreba počela je da zabrinjava polovinom XIX veka. Zloupotreba droga može imati za cilj da se u stanju koje nastane nakon upotrebe droge izvrši krivično delo.

U današnjoj „eri hemije” ljudi su zatrpani brojnim sredstvima koja treba da im donesu mir, sreću i blagostanje. Tabletomanija, pilulomanija, farmakomanija itd... izrazi su koji označavaju zloupotrebu medikamenata. Ljudi se sve češće odlučuju na upotrebu različitih lekova – sedativa, stimulatora centralnog nervnog sistema, hipnotika itd., u trenucima zamora, glavobolje, nervoze, bolova... Prekomerna upotreba lekova stvara opasnost da pojedinac sebe dovede u stanje privremene neuračunljivosti i u tom stanju izvrši krivično delo.

San je jedno od stanja koje pogoduje izvršenju krivičnih dela kao njihov uzrok. To je normalno fiziološko stanje koje u određenom trenutku neminovno dolazi i čovek ga teško može izbeći, za razliku od ostalih sredstava poput alkohola, droge, tableta. San i letargija su besvesna stanja kada se može izvršiti krivično delo. Teoretski, san će pre dovesti do nečinjenja odnosno propuštanja dužne radnje, izuzev kada su u pitanju saobraćajni delikti kada dolazi do činjenja. Da bi se primenjivao *actiones liberae in causa* treba obratiti pažnju na vreme koje prethodi snu, jer san sam po sebi nije stanje privremene duševne poremećenosti. Vrhovni Sud Jugoslavije je istakao: „Da li je sposoban za vožnju u pogledu psihičkog i fizičkog stanja, u svakom slučaju to sam vozač treba da odluči. Zato je i on odgovoran. Praksa pokazuje da vozač može i mora da prepozna svoj zamor koji prethodi iznenadnoj zaspalosti.”

Bolest može da dovede do izvršenja krivičnih dela naročito u saobraćaju, posebno u slučajevima kada vozač predoseti da će mu biti loše.

Afekat je intenzivno, kratkotrajno stanje osećanja, u kom čovek preduzima ishitreno neku radnju. U afektu se čine mnogobrojna i različita krivična dela. Čovek u afektu nema vremena da razmišlja. Patološki afekat ima svoje mesto u primenu instituta *actiones liberae in causa*.

Hipnoza je posebno stanje promenjene svesti u kojem je hipnotisano lice veoma podložno sugestiji. Namerno podvrgavanje hipnozi kao i autohipnoza očigledan su pokazatelj postojanja umišljaja kod izvršioca krivičnog dela što znači da se utvrđivanje krivice takođe pomera unapred od vremena izvršenja dela, a što sve treba prosuđivati na osnovu instituta *actones liberae in causa*.⁷

III. Određivanje radnje izvršenja krivičnog dela

Ranije je postojalo mišljenje da kod *actiones liberae in causa* postoje dve radnje: radnja dovođenja u neuračunljivo stanje i radnja izvršenja krivičnog dela. Između svih faza i svih radnji izvršenja kod *actio liberae in causa* postoji uzročna veza. Izvršilac ne bi odgovarao za krivično delo izvršeno u neuračunljivom stanju da se u takvo stanje nije sam doveo, iako je bio svestan i mogao biti svestan da u takvom stanju može izvršiti krivično delo. Uračunljivost i vinost se ne cene prema vremenu izvršenja krivičnog dela već prema vremenu stavljanja u neuračunljivo stanje jer su tada postojale uračunljivost i vinost.

Ispravno je stanovište po kojem je radnja izvršenja upravo radnja koja je izvršena u neuračunljivom stanju i koja je dovela do posledice, jer je to radnja koja se nalazi u zakonskom opisu konkretnog krivičnog dela.

Ostvarivanje uzroka, dovođenja samog sebe u neuračunljivo stanje, uglavnom se vrši aktivnom i voljnom radnjom tj. činjenjem. Činjenje kao oblik radnje izvršenja kod *actiones liberae in causa* dolazi u obzir najčešće kod nasilnih krivičnih dela gde nije potrebna posebna preciznost i sabranost i gde upravo odsutnost tih karakteristika pogoduje izvršenju dela. Učinilac koristi posebno dejstvo alkohola koje se pokazuje u nekom aktivnom delovanju. Činjenje je posledica umišljaja ili nehata. Suština problema kod umišljajnih *actiones liberae in causa* jeste u tome što je odluka da se delo izvrši doneta pre stavljanja u stanje privremene duševne poremećenosti a treba da se realizuje u stanju neuračunljivosti kada lice nije u stanju da odlučuje niti upravlja svojim postupcima. Takođe, umišljaj treba da traje od stavljanja u neuračunljivo stanje

⁷ Dr Mitar Kokolj: *Actiones liberae in causa – Krivična odgovornost privremeno neuračunljivih lica*, Mostar, 1981.

do momenta izvršenja radnje krivičnog dela. Sve to ovu problematiku čini veoma kompleksnom i teško dokazivom u praksi.

Actiones liberae in causa se u praksi češće pojavljuju kao nečinjenje jer lica koja se nalaze u stanju privremene duševne poremećenosti češće propuštaju da preduzmu telesni pokret nego što ga preduzimaju. S obzirom da u stanju neurčunljivosti pojedinac ne shvata značaj svog dela niti upravlja svojim postupcima, on propušta da preduzme dužnu radnju. Dakle, učinilac može da poznaje svoje ponašanje u neuračunljivom stanju izazvano npr. alkoholom na osnovu ranijeg svog ponašanja u sličnim prilikama, ili ga drugi upoznaju sa njegovim ponašanjem nakon otrežnjenja. Isto tako on je svestan da u takvom pijanom stanju može izvršiti krivično delo, odnosno propustiti dužnu radnju, ali olako drži da do toga neće doći. Postoji i situacija u kojoj izvršilac nije svestan ali je prema okolnostima i ličnim svojstvima bio dužan i mogao biti svestan mogućnosti da izvrši krivično delo u takvom stanju⁸.

IV. Vinost učinioca kod *actiones liberae in causa* – umišljaj i nehat

Vinost postoji ako je u vreme stavljanja u neuračunljivo stanje kod učinioca u odnosu prema delu postojao takav psihički odnos da mu se to delo može staviti na teret. Kod *actio liberae in causa* neophodno je utvrditi koji oblik vinosti je postojao u odnosu na dovođenje u neuračunljivo stanje i izvršenje krivičnog dela.

Postojanje umišljaja ukazuje na postojanje svesti i određenog intenziteta volje kod učinioca u odnosu na konkretno krivično delo. U tom slučaju alkohol služi kao sredstvo za dobijanje hrabrosti da se učini krivično delo ili se koristi kao olakšavajuća okolnost. Znači, učinilac ili hoće izvršenje određenog krivičnog dela ili pristaje na njegovo izvršenje i nastupanje posledice. Treba razlikovati direktan i eventualni umišljaj. Direktan umišljaj kod *actiones liberae in causa* postoji ako je učinilac, stavljajući se u stanje neuračunljivosti, uz postojanje svesti da će izvršiti određeno krivično delo, hteo njegovo izvršenje. Eventualni umišljaj postoji kada je učinilac svestan da usled njegovog činjenja ili nečinjenja može nastupiti zabranjena posledica i pristaje na nju, a to se dešava u trenutku dovođenja u stanje neuračunljivosti.

Treba napomenuti da među procesima formiranja umišljaja najveću ulogu imaju namera, cilj i motiv. Ovi subjektivni elementi se nalaze van umišljaja iako namera ipak zauzima određeno mesto u okviru umišljaja. Namera je psi-

⁸ Dr Mitar Kokolj: *Actiones liberae in causa – Krivična odgovornost privremeno neuračunljivih lica*, Mostar, 1981.

hički elemenat koji isključuje nejasnost predstave o posledici dela i neodređenost volje. Namera je karakteristična za direktni umišljaj.

Nehat je blaži oblik vinosti. Svesni nehat postoji kada je učinilac svestan da usled njegovog činjenja ili nečinjenja može nastupiti zabranjena posledica ali olako drži da do toga neće doći, dok nesvesni nehat postoji kada učinilac niti je svestan dela niti pristaje na posledicu, tada se približava slučaju. Nehatne *actiones liberae in causa* najčešće su vezane za saobraćajne delikte⁹.

SKRIVLJENA NEURAČUNLJIVOST U NAŠEM PRAVU

Skrivljena neuračunljivost je regulisana u Krivičnom zakoniku u čl. 24. koji u stavu 1. određuje: „Krivica učinioca krivičnog dela koji se upotrebom alkohola, droga ili na drugi način doveo u stanje u kojem nije mogao da shvati značaj svoga dela ili da upravlja svojim postupcima utvrđuje se prema vremenu neposredno pre dovodenja u takvo stanje.” U stavu 2. istog člana se navodi: „Učiniocu koji je pod okolnostima iz stava 1. ovog učinio krivično delo u stanju bitno smanjene uračunljivosti *ne može se po tom osnovu ublažiti kazna.*”¹⁰ Izričita je odredba da se učiniocu koji je skrivio neuračunljivost i izvršio krivično delo u stanju bitno smanjene uračunljivosti ne može ublažiti kazna po tom osnovu.¹¹

Actiones liberae in causa odnosno skrivljena neuračunljivost u našem Krivičnom zakoniku ne dovodi do ekshulpacije!

ZAKLJUČAK

Kriminalna delatnost uzrokovana opojnim sredstvima, pre svega alkoholom, predstavlja veoma složenu i delikatnu društvenu pojavu. Ponašanje pojedinca pod dejstvom intoksikacije neminovno se moralo odraziti na području deliktne odgovornosti, dok je opravdanost krivične odgovornosti i kažnjivosti delikvenata alkoholičara, narkomana... nesporna.

Alkoholizam, različite nauke, različito tretiraju, pa ga tako socijalna politika posmatra kao društvenu pojavu, sudska medicina kao nervni otrov, psihijatrija kroz duševne poremećenosti, a krivično pravo u vezi sa uračunljivošću

⁹ Dr Mitar Kokolj: *Actiones liberae in causa – Krivična odgovornost privremeno neuračunljivih lica*, Mostar, 1981.

¹⁰ Krivični zakonik RS, *Sl. Glasnik RS*, br. 85/05.

¹¹ Ilija Simić: *Krivični Zakonik sa kraćim komentarom*, Beograd, 2005.

i duševnom poremećenosti. Institut *actiones liberae in causa* treba posmatrati kompleksno, kroz dostignuća krivičnopravne, psihopatološke, kriminološke nauke, kao i kroz društvenu i političku reakciju protiv privremeno neuračunljivih lica, uživaoca alkohola, droga itd.

Borba protiv alkoholičarskog kriminaliteta i protiv samog alkoholizma je u savremenom pravu znatno pooštrena u odnosu na početke razvoja savremenog krivičnog prava. Stavljanjem sebe u stanje opijenosti pojedinac preuzima odgovornost i snosi rizik za svako ponašanje koje se u takvom stanju učini.

Institut *actiones liberae in causa* spada po svojoj prirodi, aktuelnosti i složenosti među teže probleme koji se javljaju pred savremenom naukom krivičnog prava. Ovaj institut predstavlja izuzetak u odnosu na princip da se krivična odgovornost učinioaca i uračunljivost posmatraju prema stanju u vreme izvršenja krivičnog dela. Taj trenutak se pomera unapred, tj. u period kada je učinilac sebe doveo u stanje privremene neuračunljivosti. Znači, za krivičnu odgovornost kod *actiones liberae in causa* potrebno je da je učinilac sebe doveo u privremeno neuračunljivo stanje i da je u takvom stanju učinio krivično delo (sa umišljajem ili iz nehata) i ostvario posledicu sa vinošću koja se utvrđuje u momentu stavljanja u neuračunljivo stanje.

Samo postojanje ovog instituta deluje preventivno i represivno u odnosu na učinioce i potencijalne učinioce krivičnih dela, što predstavlja cilj krivičnog zakonodavstva. Time je ovaj institut opravdao svoje mesto u krivičnim zakonima.

LITERATURA

- Kokolj, dr Mitar: *Actiones liberae in causa – krivična odgovornost privremeno neuračunljivih lica*, Mostar, 1981.
- Kostić, dr Milan: *Alkoholizam, kriminalitet i pravo*, Beograd, 1914.
- Krivični zakonik RS, *Sl. Glasnik RS*, br. 85/05.
- Simić, Ilija: *Krivični zakonik sa kraćim komentarom*, Beograd, 2005.